

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК"
для студентів напряму підготовки
6.030509 "Облік і аудит"
усіх форм навчання**

Харків. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016

Затверджено на засіданні кафедри бухгалтерського обліку.
Протокол № 1 від 27.08.2015 р.

Укладачі: Лабунська С. В.
Безкоровайна Л. В.

Р 58 Робоча програма навчальної дисципліни "Управлінський облік" для студентів напряму підготовки 6.030509 "Облік і аудит" усіх форм навчання / уклад. С. В. Лабунська, Л. В. Безкоровайна. – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 48 с. (Укр. мов.)

Подано тематичний план навчальної дисципліни та її зміст за модулями й темами. Наведено плани лекцій, практичних занять, матеріали для закріплення знань (завдання для самостійної роботи, контрольні запитання), методичні рекомендації щодо оцінювання знань студентів, професійні компетентності, якими повинен володіти студент після вивчення дисципліни, рекомендовану літературу.

Рекомендовано для студентів напряму підготовки 6.030509 "Облік і аудит" усіх форм навчання.

Вступ

Сучасний етап розвитку економіки характеризується якісними змінами структур та методів управління. Традиційна система обліку вже не задовольняє потреби менеджерів різних рівнів управління в інформації. Умови подальшого розвитку ринкових відносин потребують формування нової концепції сутності та змісту бухгалтерського обліку, спрямованих на задоволення інформаційних потреб передусім внутрішніх користувачів.

Законом України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні" законодавчо передбачене ведення двох видів обліку: бухгалтерського і внутрішньогосподарського (управлінського) і право кожного підприємства самостійно розробляти "систему і форми внутрішньо-господарського (управлінського) обліку, звітності і контролю господарських операцій".

Згідно із зазначеним Законом внутрішньогосподарський (управлінський) облік – це система обробки та підготовки інформації про діяльність підприємства для внутрішніх користувачів у процесі управління підприємством. Такий методологічний підхід сприяв виділенню управлінського обліку як система, що покликана задовольняти інформаційні потреби внутрішніх користувачів. У зв'язку з цим навчальну дисципліну "Управлінський облік" введено до складу нормативних дисциплін для бакалаврів за напрямом підготовки "Облік і аудит".

Під час вивчення дисципліни студентам пропонується розглянути теми щодо класифікації витрат підприємства; взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку підприємства; систем калькулювання собівартості; основ бюджетування та аналізу релевантної інформації.

Навчальна дисципліна "Управлінський облік" є нормативною навчальною дисципліною та вивчається згідно з навчальним планом підготовки фахівців освітнього ступеня "бакалавр" напряму підготовки 6.030509 "Облік і аудит" усіх форм навчання.

1. Опис навчальної дисципліни

Галузь знань, напрямок підготовки, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни			
	денна форма навчання	заочна форма навчання		
Галузь знань: 0305 – "Економіка та підприємництво"	6.030509	6.030509ш	6.030509т	6.030509у
	Нормативна			
	Рік підготовки			
	4-й	5-й	3-й	2-й
	Семестр			
	7-й	9 – 10-й	5 – 6-й	3 – 4-й
	Кількість кредитів			
4	5	6	6	
Напрямок підготовки: 6.030509 "Облік і аудит"	Загальна кількість годин			
	144 год	180 год	216 год	216 год
	Лекції			
	26 год	16 год	16 год	12 год
Освітній ступінь: бакалавр	Практичні			
	34 год	16 год	12 год	8 год
	Самостійна робота			
	84 год	148 год	188 год	196 год
	Вид контролю			
екзамен	екзамен	екзамен	екзамен	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:

для денної форми навчання – 71,4 %;

для заочної форми навчання:

для напрямку підготовки 6.030509ш – 21,6 %;

для напрямку підготовки 6.030509т – 14,9 %;

для напрямку підготовки 6.030509у – 10,2 %.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є формування знань і навичок щодо особливостей ведення управлінського обліку на вітчизняних підприємствах.

Для досягнення мети поставлені такі основні **завдання**:

засвоєння: історії виникнення та розвитку управлінського обліку; взаємозв'язку категорій "управлінський облік", "виробничий облік", "калькулювання"; основних задач управлінського обліку; ролі та значення калькулювання і ціноутворення;

оволодіння: навичками класифікації витрат за різними ознаками; аналізом поведінки витрат і побудови функції витрат; складанням калькуляцій готової продукції з використанням різних систем і методів; оцінки та обліку незавершеного виробництва; розподілом витрат згідно з П(с)БО 16 "Витрати"; аналізом взаємозв'язку "витрати – обсяг – прибуток"; бюджетуванням та аналізом варіантів прийняття альтернативних рішень.

Об'єктом навчальної дисципліни є система обліку операційної діяльності підприємств.

Предметом навчальної дисципліни є облік витрат операційної діяльності та калькулювання виробничої собівартості продукції, аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності і прибутку, моделі прийняття управлінських рішень на основі аналізу релевантної інформації.

Вивчення даної навчальної дисципліни студент розпочинає, прослухавши більшість навчальних дисциплін гуманітарного та професійного циклів. З метою кращого засвоєння навчального матеріалу даної дисципліни студенти повинні до його початку опанувати знання і навички з таких навчальних дисциплін, як "Політекономія", "Мікроекономіка", "Економіка підприємства", "Фінанси", "Статистика", "Бухгалтерський облік", "Фінансовий облік – 1", "Фінансовий облік – 2". Знання цих дисциплін та сформовані навички під час їх вивчення дають студентам можливість отримати теоретичні основи організації діяльності та обліку на підприємствах, а також сформувані вміння та навички практичної діяльності.

Поряд з даною навчальною дисципліною студенти опановують навчальну дисципліну циклу професійної та практичної підготовки бакалаврів за напрямом підготовки "Облік і аудит" – "Звітність підприємств", яка також є необхідним підґрунтям для ефективного засвоєння навчального матеріалу.

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час лекційних занять та виконання практичних завдань. Також велике значення в процесі вивчення та закріплення знань має самостійна робота студентів. Усі види занять розроблені відповідно до кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен:

знати:

- історію виникнення та розвитку управлінського обліку;
 - взаємозв'язок категорій "управлінський облік", "виробничий облік", "калькулювання";
 - класифікацію витрат за різними ознаками;
 - методи побудови функції витрат;
 - концепцію обліку витрат за центрами відповідальності;
 - методику аналізу взаємозв'язку "витрати – обсяг – прибуток";
 - роль та значення калькулювання і ціноутворення;
 - системи обліку витрат та методи калькулювання;
 - методику та техніку складання калькуляції готової продукції у виробництві;
 - порівняльну характеристику систем калькулювання за повними та змінними витратами;
 - види основної та побічної продукції у різних галузях господарства;
 - особливості оцінки та обліку незавершеного виробництва;
 - особливості розподілу витрат згідно з П(с)БО 16 "Витрати";
 - цілі бюджетування та роль бухгалтерів у цьому процесі;
 - види та способи взаємозв'язку бюджетів;
 - методи аналізу варіантів прийняття альтернативних рішень;
- вміти:**
- розуміти поведінку витрат;
 - визначати функцію витрат за допомогою різних методів;
 - оцінювати надійність функції витрат;
 - визначати маржинальний дохід, точку беззбитковості;
 - проводити маржинальний аналіз;
 - будувати графіки: беззбитковості, взаємозв'язку "обсяг – прибуток", маржинального доходу;
 - розподіляти витрати обслуговуючих підрозділів;
 - обчислювати та застосовувати ставку розподілу накладних витрат;
 - визначати і списувати нерозподілені та зайво розподілені накладні витрати;

застосовувати калькулювання змінних витрат для прийняття управлінських рішень.

Структура складових професійних компетентностей з навчальної дисципліни "Управлінський облік" та їх формування відповідно до Національної рамки кваліфікацій України наведена в табл. А.1 додатка А.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Організація системи управлінського обліку та її ефективне використання на підприємстві

Тема 1. Мета, зміст і організація управлінського обліку

1.1. Історія виникнення й етапи розвитку управлінського обліку.

Концепція управлінського обліку у міжнародній практиці. Історія виникнення та етапи розвитку управлінського обліку.

1.2. Визначення поняття управлінського обліку та його співвідношення з поняттям виробничого обліку.

Сутність виробничого обліку. Співвідношення управлінського та виробничого обліку.

1.3. Методи управлінського обліку.

Функції, методи та цілі управлінського обліку. Сутність, види, обсяг та користувачі інформації в системі управлінського обліку.

1.4. Порівняння функцій, методів та цілей управлінського і фінансового обліку.

Ознаки порівняння управлінського та фінансового обліку. Спільні риси та відмінності фінансового й управлінського обліку.

1.5. Сутність, види, обсяг і користувачі інформації в системі управлінського та фінансового обліку.

Особливості інформації управлінського та фінансового обліку, її використання.

1.6. Організація управлінського обліку в системі рахунків бухгалтерського обліку України та у зарубіжних країнах.

Існуючі системи управлінського обліку в Україні та в зарубіжних країнах.

Тема 2. Склад витрат виробництва. Їх загальна класифікація і поведінка

2.1. Класифікація витрат в управлінському обліку.

Напрями класифікації витрат. Класифікація витрат за різними ознаками.

2.2. Поведінка витрат. Способи управління поведінкою витрат.

Сутність поведінки витрат та фактори, що на неї впливають.

2.3. Поняття функції витрат та методи побудови функції витрат.

Сутність функції витрат. Методи побудови функції витрат.

Тема 3. Облік і контроль за центрами відповідальності

3.1. Концепція організації обліку та оцінки діяльності центрів відповідальності.

Сутність центрів відповідальності. Їх види і призначення.

3.2. Облік та оцінка діяльності центрів витрат, доходів та прибутку.

Облік та оцінка діяльності центрів витрат, доходів та прибутку.

3.3. Побудова обліку відповідальності на підставі стандартних витрат за методом "тариф – година – машина".

Сутність стандартних витрат, порядок їх визначення. Використання методу "тариф – година – машина".

3.4. Базисні теоретичні і поточні стандарти та норми витрат. Аналіз відхилень від встановлених стандартів та норм витрат.

Сутність норм витрат. Аналіз відхилень від стандартів та норм.

3.5. Оцінка діяльності центрів інвестицій. Трансфертне ціноутворення.

Облік і оцінка діяльності центрів інвестицій. Сутність трансфертних цін.

Тема 4. Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку

4.1. Мета і методи аналізу взаємозв'язку "витрати – обсяг – прибуток".

Способи проведення аналізу взаємозв'язку "витрати – обсяг – прибуток".

4.2. Аналіз чутливості прибутку до зміни витрат, ціни та обсягів реалізації. Точка беззбитковості.

Сутність маржинального доходу. Способи розрахунку точки беззбитковості. Запас міцності. Побудова графіку беззбитковості.

4.3. Взаємозв'язок "витрати – обсяг – прибуток" в умовах виробництва декількох видів продукції.

Комбінація продаж. Розрахунок середньозваженого маржинального доходу.

4.4. Припущення, на яких базується аналіз взаємозв'язку "витрати – обсяг – прибуток".

Тема 5. Способи і методи обліку витрат.

Системи калькулювання та управління витратами

5.1. Взаємозв'язок та взаємозумовленість понять "облік витрат" і "калькулювання". Об'єкти обліку витрат та калькулювання їх собівартості.

Сутність калькулювання. Собівартість і її види.

5.2. Етапи облікових робіт по визначенню витрат. Методи обліку витрат та системи калькулювання.

Етапи калькулювання собівартості продукції. Системи калькулювання і методи обліку витрат.

5.3. Система калькулювання за замовленнями, визначення "ціни контракту".

Позамовне калькулювання: особливості, відображення в обліку.

5.4. Система калькулювання за процесами, поняття еквіваленту одиниці готової продукції.

Сутність попроцесного калькулювання. Визначення еквівалента одиниці готової продукції.

5.5. Системи калькулювання DIRECT-COSTING, STANDART-COST та калькулювання на підставі діяльності.

Особливості використання систем DIRECT-COSTING, STANDART-COST та калькулювання на підставі діяльності.

Тема 6. Система обліку, калькулювання та управління за повними витратами

6.1. Сутність системи калькулювання за повними витратами.

Облік повних витрат. Прямі витрати. Накладні витрати.

6.2. Облік прямих виробничих витрат. Облік і розподіл виробничих накладних витрат.

Облік прямих матеріальних витрат. Облік прямих витрат на оплату праці. Облік інших прямих витрат. Способи розподілу накладних витрат.

6.3. Методи розподілу накладних витрат. Визначення ставки розподілу накладних витрат.

Сутність і порядок здійснення розподілу накладних витрат прямим методом, методом послідовного розподілу, методом розподілу взаємних послуг, методом одночасного розподілу.

6.4. Поняття супутньої продукції. Порядок розподілу спільних витрат.

Супутня продукція. Розподіл спільних витрат у точці розподілу.

Тема 7. Система обліку, калькулювання та управління за змінними витратами

7.1. Поняття маржинального доходу.

Використання маржинального доходу для оцінки діяльності підприємства.

7.2. Основні принципи калькулювання собівартості за змінними витратами.

Порядок здійснення калькулювання за змінними витратами.

7.3. Переваги та недоліки системи калькулювання змінних витрат. Особливості калькулювання на підставі діяльності.

Використання калькулювання за змінними витратами під час прийняття управлінських рішень.

Тема 8. Система обліку, калькулювання та управління за нормативними витратами

8.1. Сутнісна характеристика системи обліку, калькулювання та управління за нормативними витратами.

Сутність і використання системи калькулювання за нормативними витратами.

8.2. Поняття, порядок встановлення норм витрат і результат використання нормативних витрат для цілей обліку, калькулювання та управління.

Порядок розрахунку нормативних витрат.

8.3. Особливості організації та функціонування системи обліку, калькулювання та управління за нормативними витратами.

Калькулювання собівартості продукції за нормативними витратами. Відхилення від норм, їх облік.

8.4. Переваги та недоліки системи обліку, калькулювання та управління за нормативними витратами.

Переваги і недоліки калькулювання за нормативними витратами.

8.5. Порядок перегляду, зміни та встановлення нових норм витрат.

Зміни норм, їх перегляд та розрахунок нових. Метод первинного документування та розрахунковий метод.

8.6. Сфери найбільш доцільного використання системи обліку, калькулювання та управління за нормативними витратами.

Доцільність використання калькулювання за нормативними витратами.

Тема 9. Бюджетування і контроль

9.1. Сутність бюджетування та види бюджетів.

Призначення бюджетів і їх види.

9.2. Етапи складання бюджетів.

Етапи складання бюджетів.

9.3. Види бюджетів та кошторисів. Взаємоузгодження та взаємопоеднання бюджетів.

Основні принципи взаємоузгодження та взаємопоеднання бюджетів.

9.4. Контроль виконання бюджетів та аналіз відхилень.

Аналіз відхилень від бюджетних показників.

Тема 10. Аналіз релевантності інформації для прийняття управлінських рішень

10.1. Процес прийняття рішень та поняття релевантності облікової інформації.

Сутність прийняття рішень. Етапи процесу прийняття рішень.

10.2. Аналіз варіантів альтернативних рішень. Оптимальне використання ресурсів за умов обмежень. Рішення стосовно оптимального розміру обсягу виробництва та замовлення.

Типові приклади операційних рішень. Використання графічного методу для вирішення задач оптимізації. Рішення стосовно спеціального замовлення.

10.3. Визначення моменту розміщення замовлень та підбір оптимального "портфелю замовлень".

Момент розміщення замовлення. Система з фіксованим розміром замовлення. Система з фіксованим інтервалом між замовленнями. Система з двома контрольними рівнями запасів і з фіксованою періодичністю замовлення. Система з двома контрольними рівнями запасів без фіксованої періодичності замовлення.

10.4. Рішення стосовно визначення оптимального розміру запасів.

Економічний розмір замовлення. Використання табличного, графічного методу або методу формул для визначення оптимального розміру запасів.

10.5. Рішення стосовно ціноутворення. Модель прийняття рішень за умов невизначеності.

Довгострокова нижня межа ціни. Короткострокова нижня межа ціни. Ціноутворення за принципом "витрати плюс".

10.6. Прийняття довгострокових рішень. Методи та принципи дисконтування грошових потоків та визначення реальних витрат. Раціонавання капіталу.

Термін окупності інвестицій. Проста норма прибутку. Чиста теперішня вартість. Індекс прибутковості. Внутрішня норма рентабельності проекту. Дисконтований період окупності.

4. Структура навчальної дисципліни

Із самого початку вивчення навчальної дисципліни кожен студент має бути ознайомлений як з робочою програмою навчальної дисципліни і формами організації навчання, так і зі структурою, змістом та обсягом навчального модуля, а також з усіма видами контролю та методикою оцінювання сформованих професійних компетентностей.

Вивчення студентом навчальної дисципліни відбувається шляхом послідовного і ґрунтовного опрацювання тем модуля. Навчальний модуль – це окремий, відносно самостійний блок дисципліни, який логічно об'єднує кілька навчальних елементів дисципліни за змістом та взаємозв'язками. Тематичний план дисципліни складається з одного змістового модуля (табл. 4.1).

Структура залікового кредиту навчальної дисципліни

Тема	Кількість годин			
	усього	у тому числі		
		лекційні	практичні	самостійна робота
Змістовий модуль 1. Організація системи управлінського обліку та її ефективне використання на підприємстві				
<i>Тема 1.</i> Мета, зміст і організація управлінського обліку	14	2	3	9
<i>Тема 2.</i> Склад витрат виробництва. Їх загальна класифікація і поведінка	17	4	4	9
<i>Тема 3.</i> Облік і контроль за центрами відповідальності	8	1	1	6
<i>Тема 4.</i> Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку	18	4	5	9
<i>Тема 5.</i> Способи і методи обліку витрат. Системи калькулювання та управління витратами	19	4	5	10
<i>Тема 6.</i> Система обліку, калькулювання та управління за повними витратами	17	4	4	9
<i>Тема 7.</i> Система обліку, калькулювання та управління за змінними витратами	16	3	4	9
<i>Тема 8.</i> Система обліку, калькулювання та управління за нормативними витратами	10	2	2	6
<i>Тема 9.</i> Бюджетування і контроль	14	1	4	9
<i>Тема 10.</i> Аналіз релевантної інформації для прийняття управлінських рішень	11	1	2	8
Усього годин за дисципліною	144	26	34	84

5. Теми практичних занять

Практичне заняття – форма навчального заняття, спрямована на формування вмінь та навичок виконання певних видів облікової роботи. У процесі проведення практичних занять студенти у малих групах та самотійно вирішують завдання різного ступеня складності. Наприкінці заняття з метою виявлення ступеня засвоєння матеріалу викладачем проводиться перевірка роботи, яку виконували студенти, та підведення підсумків з виставленням відповідної оцінки. Оцінки, отримані студентом за окремі практичні заняття враховуються при виставленні поточної модульної оцінки з даної навчальної дисципліни. План проведення практичних занять наведено в табл. 5.1.

Таблиця 5.1

Перелік тем практичних занять

Назва змістового модулю	Теми практичних занять	Кількість годин	Література
1	2	3	4
Змістовий модуль 1. Організація системи управлінського обліку та її ефективне використання на підприємстві	<i>Тема 1.</i> Мета, зміст і організація управлінського обліку	3	Основна: [1; 2; 4]. Додаткова: [5; 6; 8; 13]
	<i>Тема 2.</i> Склад витрат виробництва. Їх загальна класифікація і поведінка	4	Основна: [1; 2; 4]. Додаткова: [5; 6; 8; 13]
	<i>Тема 3.</i> Облік і контроль за центрами відповідальності	1	Основна: [1; 4]. Додаткова: [5; 6; 8; 13]
	<i>Тема 4.</i> Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку	5	Основна: [1; 2; 4]. Додаткова: [6; 13; 14]
	<i>Тема 5.</i> Способи і методи обліку витрат. Системи калькулювання та управління витратами	5	Основна: [1; 3; 4]. Додаткова: [8; 9; 12; 13]
	<i>Тема 6.</i> Система обліку, калькулювання та управління за повними витратами	4	Основна: [1; 3; 4]. Додаткова: [8; 9; 12; 13]
	<i>Тема 7.</i> Система обліку, калькулювання та управління за змінними витратами	4	Основна: [1; 3; 4]. Додаткова: [8; 9; 12; 13]
	<i>Тема 8.</i> Система обліку, калькулювання та управління за нормативними витратами	2	Основна: [1; 3; 4]. Додаткова: [5; 8; 9; 12; 13]

1	2	3	4
	Тема 9. Бюджетування і контроль	4	Основна: [1; 4]. Додаткова: [5; 8; 9; 12; 13]
	Тема 10. Аналіз релевантної інформації для прийняття управлінських рішень	2	Основна: [1; 4]. Додаткова: [5; 8; 9; 12; 13]
Разом годин за змістовим модулем		34	

5.1. Приклади типових практичних завдань за темами

Змістовий модуль 1

Організація системи управлінського обліку та її ефективне використання на підприємстві

Тема 4. Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку

Рівень 1. Підприємство займається виробництвом і реалізацією товарів. Зі звітності підприємства за 20__ рік відомо, що постійні витрати за період склали 60 000 грн при обсязі реалізації 8 000 шт. Ціна за одиницю реалізованої продукції склала 20 грн, змінні витрати 10 грн/шт. Для даного підприємства прийнятним вважають обсяг реалізації від 4 000 до 12 000 одиниць. Необхідно визначити: а) точку беззбитковості; б) додатковий обсяг реалізації для покриття додаткових постійних витрат у розмірі 2 000 грн.

Рівень 2. Підприємство виготовляє 2 види виробів, постійні витрати склали 300 000 грн. Показники діяльності за звітний період наведені в табл. 5.2.

Таблиця 5.2

Показники діяльності підприємства

Показник	Виріб А	Виріб Б
Обсяг реалізації, шт.	30 000	60 000
Ціна за одиницю, грн/шт.	20	16
Змінні витрати, грн/шт.	14	12

Визначивши комбінацію продажів, знайдіть точку беззбитковості для підприємства в цілому і для кожного виробу зокрема.

Рівень 3. Для одержання запланованого прибутку в розмірі 42 000 грн, керівництво підприємства розглядає два варіанти здійснення виробничого процесу. При першому варіанті: змінні витрати складають 140 грн на один виріб, постійні витрати підприємства – 48 000 грн. При другому варіанті: змінні витрати – 100 грн/шт., постійні – 60 000 грн. Незалежно від способу виробництва ринкова ціна виробу дорівнює 200 грн/шт.

Необхідно розрахувати для двох варіантів точку беззбитковості, запас міцності і коефіцієнт запасу міцності. На основі проведених розрахунків дати рекомендацію керівництву щодо найкращого варіанта. Пояснити економічний зміст фактора операційного важеля.

6. Самостійна робота

Самостійна робота студента (СРС) – це форма організації навчального процесу, за якої завдання виконуються студентом самостійно під методичним керівництвом викладача.

Мета СРС – засвоєння в повному обсязі навчальної програми та формування у студентів загальних і професійних компетентностей, які відіграють суттєву роль у становленні майбутнього фахівця вищого рівня кваліфікації.

Навчальний час, відведений для самостійної роботи студентів денної форми навчання, визначається навчальним планом і становить 58,3 % (84 години) від загального обсягу навчального часу на вивчення дисципліни (144 години). У ході самостійної роботи студент має перетворитися на активного учасника навчального процесу, навчитися свідомо ставитися до оволодіння теоретичними і практичними знаннями, вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, нести індивідуальну відповідальність за якість власної професійної підготовки. СРС включає: опрацювання лекційного матеріалу; опрацювання та вивчення рекомендованої літератури, основних термінів та понять за темами дисципліни; підготовку до практичних занять; поглиблене опрацювання окремих лекційних тем або питань; виконання завдань для самостійного опрацювання за вивченою темою; написання есе за заданою проблематикою; пошук (підбір) та огляд літературних джерел за заданою проблематикою дисципліни; аналітичний

розгляд наукової публікації; контрольну перевірку студентами особистих знань за запитаннями для самодіагностики; підготовку до контрольних робіт та інших форм поточного контролю; систематизацію вивченого матеріалу з метою підготовки до екзамену.

Необхідним елементом успішного засвоєння навчального матеріалу дисципліни є самостійна робота студентів з національними стандартами бухгалтерського обліку, вітчизняною та зарубіжною спеціальною обліковою літературою, статтями в періодичних виданнях з обліку.

Основні види самостійної роботи, які запропоновані студентам для засвоєння теоретичних знань з навчальної дисципліни, наведені в табл. 6.1.

Таблиця 6.1

Завдання для самостійної роботи студентів та форми її контролю

Назва теми	Зміст самостійної роботи студентів	Кількість годин	Форми контролю СРС	Література
1	2	3	4	5
Змістовий модуль 1. Організація системи управлінського обліку та її ефективне використання на підприємстві				
<i>Тема 1.</i> Мета, зміст і організація управлінського обліку	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, виконання завдань для самоконтролю, огляд нормативно-законодавчої бази (Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні", П(с)БО 16 "Витрати"), підготовка есе за проблематикою з теми, підготовка до контрольної роботи за темою 1	9	Презентація результатів, перевірка завдань для самоконтролю, письмова контрольна робота за темою 1	Основна: [1; 2; 4]. Додаткова: [5; 6; 8; 13]
<i>Тема 2.</i> Склад витрат виробництва. Їх загальна класифікація і поведінка	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, виконання завдань для самоконтролю, огляд нормативно-законодавчої бази (П(с)БО 16 "Витрати"), підготовка есе за проблематикою з теми, підготовка до контрольної роботи за темою 2	9	Презентація результатів, перевірка завдань для самоконтролю, письмова контрольна робота за темою 2	Основна: [1; 2; 4]. Додаткова: [5; 6; 8; 13]

Продовження табл. 6.1

1	2	3	4	5
<i>Тема 3.</i> Облік і контроль за центрами відповідальності	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, виконання завдань для самоконтролю, підготовка есе за проблематикою з теми, підготовка до контрольної роботи за темою 3	6	Презентація результатів, перевірка завдань для самоконтролю, письмова контрольна робота за темою 3	Основна: [1; 4]. Додаткова: [5; 6; 8; 13]
<i>Тема 4.</i> Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, виконання завдань для самоконтролю, підготовка есе за проблематикою з теми, підготовка до контрольної роботи за темою 4	9	Презентація результатів, перевірка завдань для самоконтролю, письмова контрольна робота за темою 4	Основна: [1; 2; 4]. Додаткова: [6; 13; 14]
<i>Тема 5.</i> Способи і методи обліку витрат. Системи калькулювання та управління витратами	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, виконання завдань для самоконтролю, підготовка есе за проблематикою з теми, підготовка до контрольної роботи за темою 5	10	Презентація результатів, перевірка завдань для самоконтролю, письмова контрольна робота за темою 5	Основна: [1; 3; 4]. Додаткова: [8; 9; 12; 13]
<i>Тема 6.</i> Система обліку, калькулювання та управління за повними витратами	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, виконання завдань для самоконтролю, підготовка есе за проблематикою з теми, підготовка до контрольної роботи за темою 6	9	Презентація результатів, перевірка завдань для самоконтролю, письмова контрольна робота за темою 6	Основна: [1; 3; 4]. Додаткова: [8; 9; 12; 13]
<i>Тема 7.</i> Система обліку, калькулювання та управління за змінними витратами	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, виконання завдань для самоконтролю, підготовка есе за проблематикою з теми, підготовка до контрольної роботи за темою 7	9	Презентація результатів, перевірка завдань для самоконтролю, письмова контрольна робота за темою 7	Основна: [1; 3; 4]. Додаткова: [8; 9; 12; 13]
<i>Тема 8.</i> Система обліку, калькулювання та управління за нормативними витратами	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, виконання завдань для самоконтролю, підготовка есе за проблематикою з теми, підготовка до контрольної роботи за темою 8	6	Презентація результатів, перевірка завдань для самоконтролю, письмова контрольна робота за темою 8	Основна: [1; 3; 4]. Додаткова: [5; 8; 9; 12; 13]

1	2	3	4	5
Тема 9. Бюджетування і контроль	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, виконання завдань для самоконтролю, підготовка есе за проблематикою з теми, підготовка до контрольної роботи за темою 9	9	Презентація результатів, перевірка завдань для самоконтролю, письмова контрольна робота за темою 9	Основна: [1; 4]. Додаткова: [5; 6; 9; 12; 13]
Тема 10. Аналіз релевантної інформації для прийняття управлінських рішень	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, виконання завдань для самоконтролю, підготовка есе за проблематикою з теми	8	Презентація результатів, перевірка завдань для самоконтролю	Основна: [1; 4]. Додаткова: [5; 8; 9; 12; 13]
Усього за модулем		84		

6.1. Проблематика есе з навчальної дисципліни

1. Особливості етапів розвитку управлінського обліку.
2. Порівняння функцій, методів та цілей управлінського і фінансового обліку.
3. Особливості застосування первинних документів для управлінського та фінансового обліків.
4. Логіка поділу витрат на постійні та змінні. Використання даної класифікації на практиці.
5. Поняття собівартості продукції. Види собівартості і цілі їх обчислення та використання.
6. Оцінка діяльності центрів інвестицій. Трансфертне ціноутворення.
7. Взаємозв'язок та взаємозумовленість понять "облік витрат" і "калькулювання". Об'єкти обліку витрат та калькулювання їх собівартості.
8. Формування витрат підприємства на рахунках бухгалтерського обліку в бухгалтерській та фінансовій звітності.
9. Проблеми обліку прямих виробничих витрат.
10. Проблеми обліку і розподілу накладних витрат підприємства.
11. Особливості калькулювання на підставі діяльності.

12. Особливості організації та функціонування системи обліку, калькулювання та управління за нормативними витратами.
13. Контроль використання бюджетів та аналіз відхилень.
14. Аналіз релевантності інформації для прийняття управлінських рішень.
15. Прийняття довгострокових рішень.

6.2. Контрольні запитання для самодіагностики

Тема 1. Мета, зміст і організація управлінського обліку

1. Зміст та мета управлінського обліку.
2. Які стадії історичної еволюції управлінського обліку можна виділити? Дайте стислу характеристику кожної з них.
3. У чому відмінність і взаємозв'язок фінансового, управлінського та виробничого обліку?
4. Як організовується управлінський облік на підприємствах?
5. Назвіть функції та методи управлінського і фінансового обліку.
6. Які існують підходи до побудови системи рахунків управлінського обліку?
7. Які варіанти ведення управлінського обліку можливі в Плані рахунків?
8. Дайте характеристику видам, обсягу і користувачам інформації в системі управлінського та фінансового обліку.

Тема 2. Склад витрат виробництва.

Їх загальна класифікація і поведінка

1. Як класифікують витрати підприємства?
2. Що таке вичерпані та невичерпані витрати?
3. Що таке витрати періоду та витрати на продукцію? Наведіть кілька прикладів цих витрат.
4. Що таке прямі та непрямі витрати? Наведіть приклади.
5. Що таке релевантні та нерелевантні витрати? Наведіть приклади.
6. Що таке середні та маржинальні витрати? Для чого їх обчислюють? Наведіть приклади.

7. Що таке альтернативні витрати? Наведіть приклад.
8. Що таке контрольовані та неконтрольовані витрати?
9. Наведіть приклади змінних витрат і відобразіть їхню поведінку графічно.
10. Наведіть приклади постійних витрат.
11. Що таке релевантний діапазон? Наведіть приклад.
12. Що таке напівзмінні витрати? Наведіть приклади й відобразіть графічно їхню поведінку.
13. Що таке поведінка витрат? Які фактори на неї впливають? Наведіть приклади.
14. Які існують методи побудови функції витрат? У чому особливість кожного з них?

Тема 3. Облік і контроль за центрами відповідальності

1. У чому полягає сутність центру відповідальності та організація його роботи?
2. Які є види центрів відповідальності?
3. Які особливості обліку й оцінки діяльності центрів витрат?
4. Які особливості обліку та оцінки діяльності центрів доходів?
5. Які особливості оцінки та обліку діяльності центрів прибутку?
6. Які особливості оцінки та обліку центрів інвестицій?
7. У чому полягає сутність та порядок трансфертного ціноутворення?

Тема 4. Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку

1. Яка мета і методи аналізу взаємозв'язку "витрати – обсяг – прибуток"?
2. У чому полягає сутність точки беззбитковості та маржинального доходу?
3. Які є способи визначення точки беззбитковості та маржинального доходу?
4. Які показники використовуються для визначення впливу на прибуток зміни обсягу продажів?

5. У чому полягає сутність і порядок розрахунку комбінації продажів?
6. Які є припущення, на яких базується аналіз взаємозв'язку "витрати – обсяг – прибуток"?

Тема 5. Способи і методи обліку витрат. Системи калькулювання та управління витратами

1. Що таке калькулювання? Для чого його здійснюють?
2. Які існують види собівартості продукції?
3. Що таке об'єкти витрат? Наведіть приклади.
4. Що таке система виробничого обліку? Що необхідно для її впровадження?
5. У чому полягає сутність калькулювання витрат за замовленнями? Наведіть приклад обчислень.
6. У чому полягає і коли застосовується калькулювання за процесами? Наведіть приклад.

Тема 6. Система обліку, калькулювання та управління за повними витратами

1. Як розподіляють накладні витрати між об'єктами калькулювання? Наведіть приклади.
2. Як розподіляють накладні витрати обслуговуючих підрозділів?
3. Що таке спільні витрати? Як їх розподіляють між виробами?
4. Як визначають і обліковують собівартість побічних продуктів?

Тема 7. Система обліку, калькулювання та управління за змінними витратами

1. Що таке маржинальний дохід? Для чого обчислюють і використовують цей показник?
2. Якими є основні принципи калькулювання собівартості продукції за змінними витратами?
3. Які є переваги і недоліки системи калькулювання змінних витрат?
4. У чому полягають сутність та переваги калькулювання на основі діяльності? Обґрунтуйте вашу відповідь.

Тема 8. Система обліку, калькулювання та управління за нормативними витратами

1. Дайте характеристику системі обліку, калькулювання та управління за нормативними витратами.
2. Що таке норма витрат?
3. Яким чином можливе використання нормативних витрат для цілей управління?
4. Назвіть основні відмінності функціонування системи обліку, калькулювання та управління за нормативними витратами.
5. Проаналізуйте переваги та недоліки системи обліку, калькулювання та управління за нормативними витратами.
6. Наведіть приклад перегляду, зміни та встановлення нових норм витрат.
7. Назвіть сфери найбільш доцільного використання системи обліку, калькулювання та управління за нормативними витратами.

Тема 9. Бюджетування і контроль

1. Що таке бюджетування? У чому полягає його мета? Опишіть на прями бюджетування.
2. Що таке зведений бюджет? З яких елементів він складається?
3. В якій послідовності здійснюють бюджетування? Опишіть основні стадії цього процесу.
4. Опишіть склад бюджетів і послідовність розробки їх у торговельному підприємстві.
5. Які види відхилень існують? Охарактеризуйте їх.
6. Що таке гнучкий бюджет? Для чого він використовується?
7. Що таке відхилення за рахунок обсягу продажу (діяльності)? Як воно визначається й інтерпретується ?
8. На які групи можна поділити відхилення від гнучкого бюджету?

Тема 10. Аналіз релевантності інформації для прийняття управлінських рішень

1. Дайте визначення поняттю "релевантність облікової інформації".
2. Яким чином проводиться аналіз варіантів альтернативних рішень?
3. Наведіть приклад визначення моменту розміщення замовлень та підбір оптимального "портфелю замовлень", рішення стосовно визначення оптимального розміру запасів.

4. Наведіть приклад моделі прийняття рішень за умов невизначеності.
5. Яким чином здійснюється прийняття довгострокових рішень?
6. Що таке раціонування капіталу?

7. Індивідуально-консультативна робота

Індивідуально-консультативна робота здійснюється за графіком індивідуально-консультативної роботи у формі консультацій, перевірки виконання завдань для самостійного вирішення, перевірки та захисту завдань, що винесені на поточний контроль, тощо.

Формами організації індивідуально-консультативної роботи є:

- а) за засвоєнням теоретичного матеріалу:
консультації: індивідуальні (запитання – відповідь), групові (розгляд типових прикладів – ситуацій);
- б) за засвоєнням практичного матеріалу:
консультації індивідуальні та групові;
- в) для комплексної оцінки засвоєння програмного матеріалу:
індивідуальне здавання виконаних робіт.

8. Методи навчання

У процесі викладання навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачене застосування як активних, так і інтерактивних навчальних технологій, серед яких: лекції проблемного характеру, міні-лекції, лекції-дискусії, робота в малих групах, мозкові атаки, кейс-метод, презентації, банки візуального супроводу (табл. 8.1).

Таблиця 8.1

Розподіл форм та методів активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни

Теми занять	Практичне застосування навчальних технологій
1	2
Тема 1. Мета, зміст і організація управлінського обліку	Міні-лекція з питань сутності управлінського обліку, його функцій, об'єкта, предмета, методів та організації управлінського обліку на підприємстві

1	2
<i>Тема 2.</i> Склад витрат виробництва. Їх загальна класифікація і поведінка	Лекція проблемного характеру з питань класифікації витрат та їх поведінки; презентація результатів роботи в малих групах; мозкові атаки
<i>Тема 3.</i> Облік і контроль за центрами відповідальності	Міні-лекція з питань визначення понять центр "витрат", "центр доходів", "центр прибутку"; презентація результатів роботи в малих групах
<i>Тема 4.</i> Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку	Лекція проблемного характеру з питань вивчення зв'язку витрат та прибутку, прибутку та обсягів діяльності, оптимізації витрат; презентація результатів роботи в малих групах; кейс-метод
<i>Тема 5.</i> Способи і методи обліку витрат. Системи калькулювання та управління витратами	Міні-лекція з питань порівняння результатів калькулювання собівартості за різними системами; удосконалення методів обліку витрат, презентація результатів роботи в малих групах
<i>Тема 6.</i> Система обліку, калькулювання та управління за повними витратами	Лекція-дискусія з питання доцільності застосування системи калькулювання за повними витратами в різних галузях виробництва та послуг; презентація результатів роботи в малих групах
<i>Тема 7.</i> Система обліку, калькулювання та управління за змінними витратами	Лекція-дискусія з питання доцільності застосування системи калькулювання за змінними витратами в різних галузях виробництва та послуг; презентація результатів роботи в малих групах
<i>Тема 8.</i> Система обліку, калькулювання та управління за нормативними витратами	Лекція проблемного характеру з питання доцільності застосування системи калькулювання за нормативними витратами в різних галузях виробництва та послуг; презентація результатів роботи в малих групах
<i>Тема 9.</i> Бюджетування і контроль	Лекція проблемного характеру з питань взаємоузгодження та взаємопос'єднання бюджетів; презентація результатів роботи в малих групах
<i>Тема 10.</i> Аналіз релевантної інформації для прийняття управлінських рішень	Лекція проблемного характеру з питання прийняття рішення стосовно оптимального розміру обсягу виробництва, ціноутворення та довгострокових рішень; презентація результатів роботи в малих групах; кейс-метод

Основні відмінності активних та інтерактивних методів навчання від традиційних визначаються не тільки методикою і технікою викладання, але й високою ефективністю навчального процесу, який виявляється у: високій мотивації студентів; закріпленні теоретичних знань на практиці; підвищенні самосвідомості студентів; формуванні здатності приймати

самостійні рішення; формуванні здатності до ухвалення колективних рішень; формуванні здатності до соціальної інтеграції; набуття навичок вирішення конфліктів; розвиток здатності до знаходження компромісів.

Лекції проблемного характеру – один із найважливіших елементів проблемного навчання студентів. Вони передбачають поряд із розглядом основного лекційного матеріалу встановлення та розгляд кола проблемних питань дискусійного характеру, які недостатньо розроблені в науці й мають актуальне значення для теорії та практики. Лекції проблемного характеру відрізняються поглибленою аргументацією матеріалу, що викладається. Вони сприяють формуванню у студентів самостійного творчого мислення, прищеплюють їм пізнавальні навички. Студенти стають учасниками наукового пошуку та вирішення проблемних ситуацій.

Міні-лекції передбачають викладення навчального матеріалу за короткий проміжок часу й характеризуються значною ємністю, складністю логічних побудов, образів, доказів та узагальнень. Вони проводяться, як правило, як частина заняття-дослідження. Міні-лекції відрізняються від повноформатних лекцій значно меншою тривалістю. Зазвичай міні-лекції тривають не більше 10 – 15 хвилин і використовуються для того, щоб стисло донести нову інформацію до всіх слухачів. Міні-лекції часто застосовуються як частини цілісної теми, яку бажано викладати повноформатною лекцією, щоб не втомлювати аудиторію. Тоді інформація надається по черзі кількома окремими сегментами, між якими застосовуються інші форми й методи навчання.

Лекції-дискусії передбачають обмін думками і поглядами учасників з приводу даної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди і переконання, виробляють вміння формулювати думки й висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів.

Робота в малих групах дає змогу структурувати практичні заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного студента в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду соціального спілкування.

Мозкові атаки – метод розв'язання невідкладних завдань, сутність якого полягає в тому, щоб висловити якомога більшу кількість ідей за дуже обмежений проміжок часу, обговорити і здійснити їх селекцію.

Презентації – виступи перед аудиторією, що використовуються для представлення певних досягнень, результатів роботи групи звіту про вико-

нання індивідуальних завдань, проектних робіт. Презентації можуть бути як індивідуальними, наприклад, виступ одного слухача, так і колективними, тобто виступи двох та більше слухачів.

Кейс-метод – метод аналізу конкретних ситуацій, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності спеціалістів і передбачає розгляд виробничих, управлінських та інших ситуацій, складних конфліктних випадків, проблемних ситуацій у процесі вивчення навчального матеріалу.

Банки візуального супроводу сприяють активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни за допомогою наочності.

9. Методи контролю

Система оцінювання сформованих компетентностей (див. табл. 10.1) у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, практичні заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою.

Поточний контроль здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних та практичних занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60 балів).

Підсумковий контроль включає складання екзамену, який оцінюється максимальною сумою 40 балів.

Порядок проведення поточного оцінювання знань студентів.

Поточний контроль здійснюється за двома складовими: теоретичний (лекційний) контроль та практичний контроль.

Лекційний контроль складається з оцінювання активності участі студента на лекції, а також шляхом включення теоретичних завдань у поточні контрольні роботи.

Практичний контроль складається з результатів оцінювання знань студентів під час практичних занять та проміжного контролю згідно з графіком навчального процесу. Після вивчення кожної теми дисципліни проводиться поточний контроль знань студентів. Для цього використовуються різні методи опитування студентів: проведення семінарських занять, письмові контрольні роботи, відповіді на тести, а також перевірка практичних завдань відповідно до тем курсу.

Оцінювання знань студентів проводиться з урахуванням таких критеріїв:

1) розуміння, ступінь засвоєння теорії та практики питання, що розглядається;

2) ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни;

3) ознайомлення з рекомендованими та додатковими джерелами інформації;

4) вміння поєднати теоретичну і практичну підготовку у ході вирішення конкретних завдань згідно з навчальною програмою дисципліни;

5) логічність та стиль викладання матеріалу в письмових роботах, відповідях в аудиторії.

Максимально можливий бал за конкретним завданням ставиться за умови відповідності завдання студента або його усної відповіді всім зазначеним критеріям. Відсутність тієї або іншої складової знижує кількість балів. У процесі оцінювання завдань для самостійного розв'язання увага також приділяється якості, самостійності та своєчасності здачі виконаних завдань викладачу, згідно з графіком навчального процесу. Якщо якась із вимог не буде виконана, то бали будуть знижені.

Письмова контрольна робота проводиться 4 рази за семестр та включає теоретичні і практичні завдання різного рівня складності відповідно до тем змістового модуля.

Зразок завдання поточної контрольної роботи

Завдання 1. Розкрийте сутність понять: "витрати на продукцію" і "витрати періоду".

Завдання 2. Виберіть правильний варіант відповіді:

Управлінський облік представляє підсистему:

- а) статистичного обліку;
- б) фінансового обліку;
- в) бухгалтерського обліку.

Завдання 3. Виберіть правильний варіант відповіді:

Метод вищої та нижчої точок призначений для:

- а) мінімізації витрат;
- б) розподілу умовно-постійних витрат на постійну та змінну складові;
- в) оптимізації виробничих ресурсів;
- г) усе перераховане правильно.

Завдання 4. Необхідно: розрахувати собівартість готової і реалізованої продукції, використовуючи інформацію з табл. 9.1, 9.2; скласти Звіт про фінансові результати компанії (табл. 9.3).

Таблиця 9.1

Дані про доходи і витрати підприємства за рік

Показники	Сума, тис. грн
Придбання сировини	150 600
Витрати на транспортування сировини	3 360
Пряма заробітна плата	138 000
Непряма заробітна плата	55 400
Витрати на збут	106 320
Витрати на утримання й обслуговування виробництва	51 240
Адміністративні витрати	122 160
Витрати на виплату податку на прибуток	54 000
Різні загальновиробничі витрати	22 800
Дохід від реалізації	800 000

Таблиця 9.2

Дані про запаси

Назва рахунку	На початок року	На кінець року
Сировина	26 580	29 220
Незавершене виробництво	8 820	12 900
Готова продукція	61 440	117 360

Таблиця 9.3

Звіт про фінансові результати

Стаття	Сума, грн
Дохід від реалізації	
Собівартість реалізованої продукції	
Валовий прибуток	
Витрати на збут	
Адміністративні витрати	
Операційний прибуток	
Податок на прибуток	
Чистий прибуток	

Порядок проведення підсумкового оцінювання знань студентів. Для підведення підсумків роботи студентів з навчальної дисципліни виставляється загальна оцінка, яка враховує оцінки з кожного виду контролю (оцінки за роботу протягом семестру, оцінки за виконання завдань за темами, оцінки за поточні контрольні роботи та оцінки за результатами екзамену).

Умовою допуску до екзамену є позитивні оцінки з поточного модульного контролю знань.

Екзамен складається в письмовій формі за екзаменаційними білетами.

Зразок білету до складання екзамену студентами 4 курсу денної форми навчання.

Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця

Напрямок підготовки 6.030509

Навчальна дисципліна

Управлінський облік

Курс 4

Семестр 7

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ

Завдання 1. Стереотипне.

Підприємство займається виробництвом і реалізацією товарів. Зі звітності підприємства за рік відомо, що постійні витрати за період склали 640 000 грн при обсязі реалізації 22 000 шт. Ціна за одиницю реалізованої продукції склала 65 грн, змінні витрати 40 грн/шт. Для даного підприємства прийнятним вважають обсяг реалізації від 20 000 до 60 000 одиниць. Необхідно визначити:

а) точку беззбитковості;

б) кількість одиниць продукції, яку слід реалізувати для того, щоб підприємство отримало прибуток у розмірі 120 000 грн;

в) ціну, по якій варто реалізувати продукцію для того, щоб одержати 300 000 грн прибутку при реалізації 30 000 одиниць продукції.

Завдання 2. Стереотипне.

У таблиці перераховані витрати виробничого підприємства. Необхідно розділити їх на постійні і змінні, а також на витрати періоду і витрати на продукцію.

Витрати виробничого підприємства

Вид витрат	Постійні	Змінні	Витрати на продукцію	Витрати періоду
Комісійні продавцям				
Амортизація виробничого устаткування				
Прямі матеріальні витрати				
Зарплата директора підприємства				
Електроенергія на виробничі цілі				
Витрати на опалення цеху				
Прямі витрати на оплату праці				
Витрати на страхування будівлі від пожежі				
Витрати на транспортування готової продукції з цеху на склад				
Відрахування на соціальне страхування виробничих працівників				

Завдання 3. Діагностичне.

ПП "Квітень" у процесі спільного виробництва виготовляє 3 види продукції. Спільні витрати на виробництво у звітному періоді склали 600 000 грн. На основі інформації про витрати та обсяги виробництва, що наведена у таблиці, визначте собівартість кожного виду продукції із застосуванням розподілу спільних витрат методом натуральних одиниць та методом вартості продаж.

Вихідні дані

Виріб	Обсяг випуску, шт	Ціна реалізації, грн/шт	Витрати після розділення, грн	Чиста вартість реалізації у точці розділення, грн/шт
А	20 000	9	20 000	7
Б	45 500	12	80 000	8
В	60 000	10	25 000	6

Завдання 4. Діагностичне.

У березні поточного року собівартість реалізованої продукції компанії "ABC" склала 345 000 грн. Незавершене виробництво на кінець місяця склало 90 % обсягу незавершеного виробництва на початок місяця. Виробничі накладні витрати у березні дорівнюють 50 % суми витрат на основну заробітну плату та відрахувань на соціальні заходи. Протягом місяця придбано сировини на суму 110 000 грн. Дані щодо залишків запасів наведені у таблиці.

Таблиця

Залишки запасів на початок та кінець звітного періоду

Рахунок	Сальдо, грн	
	на 1 березня	на 31 березня
Сировина	25 000	26 000
Виробництво	42 000	?
Готова продукція	102 000	105 000

Необхідно:

- підготувати калькуляцію собівартості виготовленої продукції за березень (окремо визначивши заробітну плату та нарахування єдиного соціального внеску);
- визначити валовий прибуток (збиток) та прибуток (збиток) від операційної діяльності, якщо дохід компанії за березень склав 600 000 грн (у т. ч. ПДВ – 20 %), витрати на збут – 10 500 грн, адміністративні витрати – 30 000 грн, інші витрати операційної діяльності – 6 300 грн.

Завдання 5. Евристичне.

На підприємстві "Епатаж" існує один виробничий підрозділ, що займається виготовленням столярних виробів (садові лавки). Основні виробничі матеріали відпускаються у виробництво на початку процесу. Додані витрати розподіляються на виріб поступово за виробничим процесом. Підприємство під час оцінювання загальних витрат використовує два основних пула витрат – матеріальні та додані витрати, та використовує середньозважену вартість при періодичній системі (кожного місяця) оцінювання матеріальних витрат під час їх розподілу між готовою продукцією та незавершеним виробництвом.

Підприємство на початок та кінець місяця мало такі показники діяльності: Незавершене виробництво на початок місяця складає 1 500 одиниць. Ступінь закінченості обробкою склав 60 %. Протягом звітної періоду було введено у виробництво 10 000 одиниць. У виробничому процесі відсутні відходи та невиробничі витрати. Загальний вихід готової продукції протягом звітної періоду склав 9 000 одиниць. Незавершене виробництво на кінець місяця – ?. Ступінь закінченості обробкою склав 80 %.

Незавершене виробництво виробничого підрозділу на початок місяця складало: матеріальні витрати – 25 400 грн, додані витрати – 32 500 грн. Виробничі витрати протягом місяця склали: матеріальні витрати – 182 400 грн, додані витрати – 372 500 грн.

Необхідно:

- визначити кількість умовних одиниць за пулами витрат;
- визначити собівартість готової продукції та незавершеного виробництва на кінець періоду;
- визначити вартість готової продукції за методом середньозваженої вартості під час відпуску матеріалів у виробництво.

Критерії оцінювання виконання екзаменаційних завдань.

Перше і друге завдання характеризують професійні навички студента на стереотипному рівні й оцінюються максимально на **рівні 12 балів (6 балів за кожне)**.

Максимальна кількість балів за **перше завдання** (6 балів) та за **друге завдання** (6 балів) ставиться за умови, якщо завдання виконано правильно і студент наводить пояснення та формули, які використовувались під час виконання завдання. Якщо відповідь неповна або містить помилки, то студент отримує від 1 до 5 балів, залежно від ступеня виконання і характеру помилок.

Правильно вирішене **третє і четверте** завдання дає можливість студенту набрати ще **16 балів (по 8 балів за кожне)**. Третє і четверте завдання характеризуються як діагностичні.

Максимальна кількість балів ставиться студенту якщо він у повному обсязі з відповідними поясненнями здійснює всі розрахунки, не допускає арифметичних помилок і вказує формули.

Якщо студент допускає розрахункові помилки, наводить неправильну методику розрахунку, або не до кінця виконує завдання – він

отримує від **1 до 7 балів** залежно від ступеня виконання кожного завдання.

П'яте завдання оцінюється максимально в **12 балів** і дає можливість студенту отримати максимальний бал за екзамен – **40 балів**. Це завдання характеризується як евристичне.

Максимальна кількість балів за п'яте завдання (12) студент отримує за умови детального наведення всіх розрахунків та пояснень, і при формулюванні кінцевого висновку. Якщо завдання виконане не повністю або допущені помилки, студент отримає від 1 до 11 балів залежно від ступеня виконання завдання і характеру помилки.

Студента слід **вважати атестованим** з навчальної дисципліни, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Система оцінювання рівня сформованості професійних компетентностей студентів денної форми навчання наведена в табл. 10.1 – 10.3.

Таблиця 10.1

Система оцінювання рівня сформованості професійних компетентностей

Професійні компетентності		Навчальний тиждень	Години		Форми навчання		Рівень сформованості компетентностей		
							Форми контролю	Макс. бал	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Змістовний модуль 1. Організація системи управлінського обліку та її ефективне використання на підприємстві								60,00	
Знати сутність управлінського обліку, його організацію	1	Ауд.	2	Лекція	ТЕМА 1. Мета, зміст і організація управлінського обліку		Робота на лекції	0,5	
		СРС	2	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою				
	2	Ауд.	2	Лекція	ТЕМА 2. Склад витрат виробництва. Їх загальна класифікація та поведінка		Робота на лекції	0,5	

Продовження табл. 10.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Знання, вміння та навички щодо визначення витрат підприємства та обґрунтування напрямів їх зниження				2	Практичне заняття	Семінарське заняття на обґрунтування сутності та завдань управлінського обліку	Активна участь у семінарі	0,5
				4	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою		
	Знати напрямки класифікації витрат, сутність функції витрат. Вміти будувати функцію витрат різними методами. Знати сутність центрів відповідальності	3	Ауд.	2	Лекція	ТЕМА 2. Склад витрат виробництва. Їх загальна класифікація та поведінка. ТЕМА 3. Облік і контроль за центрами відповідальності	Робота на лекції	0,5
				2	Практичне заняття	Вирішення практичних завдань на обґрунтування відмінностей між управлінським та фінансовим обліком. Вирішення практичних завдань на класифікацію витрат	Активна участь у виконанні практичних завдань та усне опитування	0,5
				4	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою		
				2	Лекція	ТЕМА 4. Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку	Робота на лекції	0,5
	4	Ауд.	2	Практичне заняття	Вирішення практичних завдань на побудову функції витрат	Активна участь у виконанні практичних завдань	0,5	
			4	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання практичних завдань за темою			
	5	Ауд.	2	Лекція	ТЕМА 4. Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку	Робота на лекції	0,5	
			2	Практичне заняття	Вирішення практичних завдань на побудову функції витрат. Вирішення практичних завдань на оцінку діяльності центрів відповідальності. Виконання контрольної роботи	Активна участь у виконанні практичних завдань. Контрольна робота	9,5	

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Знання, вміння та навички щодо визначення витрат підприємства та обґрунтування напрямів їх зниження	Знати сутність і вміти розраховувати маржинальний дохід, точку беззбитковості, запас міцності, фактор операційного важеля, комбінацію продаж. Вміти робити обґрунтовані висновки за отриманими показниками	6	СРС	4	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання практичних завдань за темою		
				2	Лекція	ТЕМА 5. Способи й методи обліку витрат. Системи калькулювання та управління витратами	Робота на лекції	0,5
			2	Практичне заняття	Вирішення практичних завдань щодо визначення маржинального доходу та точки беззбитковості	Активна участь у виконанні практичних завдань	0,5	
		СРС	4	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання практичних завдань за темою			
		7	Ауд.	2	Лекція	ТЕМА 5. Способи й методи обліку витрат. Системи калькулювання та управління витратами	Робота на лекції	0,5
				2	Практичне заняття	Вирішення практичних завдань щодо визначення маржинального доходу та точки беззбитковості	Активна участь у виконанні практичних завдань	0,5
			СРС	4	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання практичних завдань за темою		
		8	Ауд.	2	Лекція	ТЕМА 6. Система обліку, калькулювання та управління за повними витратами	Робота на лекції	0,5
				2	Практичне заняття	Вирішення практичних завдань на визначення запасу міцності, фактору операційного важеля та калькулювання собівартості продукції. Виконання контрольної роботи	Активна участь у виконанні практичних завдань. Контрольна робота	9,5
			СРС	4	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання практичних завдань за темою		

Продовження табл. 10.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Знання, вміння та навички щодо визначення фінансових результатів та обґрунтування напрямів підвищення ефективності діяльності підприємства	Знати існуючі системи та методи калькулювання собівартості продукції, їх основні принципи та особливості	9	Ауд.	2	Лекція	ТЕМА 6. Система обліку, калькулювання та управління за повними витратами	Робота на лекції	0,5
				2	Практичне заняття	Вирішення практичних завдань щодо калькулювання собівартості продукції	Активна участь у виконанні практичних завдань	0,5
			СРС	4	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання практичних завдань за темою		
		10	Ауд.	2	Лекція	ТЕМА 7. Система обліку, калькулювання та управління за змінними витратами	Робота на лекції	0,5
				2	Практичне заняття	Вирішення практичних завдань щодо калькулювання собівартості продукції	Активна участь у виконанні практичних завдань	0,5
			СРС	4	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання практичних завдань за темою		
	11	Ауд.	2	Лекція	ТЕМА 7. Система обліку, калькулювання та управління за змінними витратами. ТЕМА 8. Система обліку, калькулювання та управління за нормативними витратами	Робота на лекції	0,5	
					2	Практичне заняття	Вирішення практичних завдань щодо обліку повних витрат	Активна участь у виконанні практичних завдань
		СРС	4	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання практичних завдань щодо визначення прибутку підприємств			

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Знання, вміння та навички щодо визначення фінансових результатів та обґрунтування напрямів підвищення ефективності діяльності підприємства	Знати сутність системи калькулювання за змінними витратами. Вміти складати калькуляцію за змінними витратами	12	Ауд.	2	Лекція	ТЕМА 8. Система обліку, калькулювання та управління за нормативними витратами	Робота на лекції	0,5
				2	Практичне заняття	Вирішення практичних завдань щодо калькулювання собівартості за повними витратами. Виконання контрольної роботи	Активна участь у виконанні практичних завдань.	9,5
			СРС	4	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання практичних завдань за темою	Контрольна робота	
	Знати сутність системи калькулювання за змінними витратами. Вміти складати калькуляцію за змінними витратами	13	Ауд.	2	Лекція	ТЕМА 9. Бюджетування і контроль. ТЕМА 10. Аналіз релевантної інформації для прийняття управлінських рішень	Робота на лекції	0,5
				2	Практичне заняття	Вирішення практичних завдань щодо обліку змінних витрат підприємства	Активна участь у виконанні практичних завдань	0,5
			СРС	4	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання практичних завдань за темою		
	Знати особливості калькулювання за нормативними витратами	14	Ауд.	2	Практичне заняття	Вирішення практичних завдань щодо калькулювання змінних витрат	Активна участь у виконанні практичних завдань	0,5
			СРС	4	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання практичних завдань за темою		
		15	Ауд.	2	Практичне заняття	Вирішення практичних завдань щодо калькулювання нормативних витрат	Активна участь у виконанні практичних завдань	0,5
	СРС	4	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання практичних завдань за темою				

Закінчення табл. 10.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	
	Знати сутність бюджетування, види бюджетів та порядок їх складання. Вміти розраховувати оптимальну ціну продукції, розмір закупки матеріалів, структуру виробництва та ін.	16	Ауд.	2	Практичне заняття	Вирішення практичних завдань щодо складання бюджетів. Виконання контрольної роботи	Активна участь у виконанні практичних завдань Контрольна робота	9,5	
			СРС	4	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання практичних завдань за темою			
		17	Ауд.	4	Практичне заняття	Вирішення практичних завдань щодо складання бюджетів. Вирішення практичних завдань щодо прийняття управлінських рішень	Активна участь у виконанні практичних завдань. Есе	10	
			СРС	4	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання практичних завдань за темою			
	СЕСІЯ	Ауд.	2	Перед-екзамконсульт.	Вирішення практичних завдань на різні теми, що входять до підсумкового контролю	Підсумковий контроль	40		
			3	ЕКЗАМЕН	Виконання завдань екзаменаційного білету				
		СРС	18	Підготовка до екзамену	Повторення матеріалів дисципліни				
УСЬОГО годин				144	Загальна максимальна кількість балів із дисципліни			100	
								з них	
								поточний контроль	60,00
								підсумковий контроль	40,00

Розподіл балів у межах тем змістових модулів наведено в табл. 10.2.

Таблиця 10.2

Розподіл балів за формами та методами навчання

Теми змістового модуля		лекції	практичні	есе	поточні КР	усього
1		2	3	4	5	6
ЗМ 1	Тема 1. Мета, зміст і організація управлінського обліку	0,5	0,75	9	4	
	Тема 2. Склад витрат виробництва. Їх загальна класифікація та поведінка	0,75	1		4	

Закінчення табл. 10.2

1	2	3	4	5	6	
	Тема 3. Облік і контроль за центрами відповідальності	0,25	0,25		4	
	Тема 4. Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку	1	1,25		4	
	Тема 5. Способи й методи обліку витрат. Системи калькулювання та управління витратами	1	1,25		4	
	Тема 6. Система обліку, калькулювання та управління за повними витратами	1	1		4	
	Тема 7. Система обліку, калькулювання та управління за змінними витратами	0,75	1		4	
	Тема 8. Система обліку, калькулювання та управління за нормативними витратами	0,75	0,5		4	
	Тема 9. Бюджетування і контроль	0,25	1		4	
	Тема 10. Аналіз релевантної інформації для прийняття управлінських рішень	0,25	0,5			
	Усього	6,5	8,5	9	36	60

Максимальну кількість балів, яку може накопичити студент протягом тижня за формами та методами навчання, наведено в табл. 10.3.

Таблиця 10.3

Розподіл балів за тижнями

Теми змістового модуля		лекції	практичні	есе	поточні КР	усього
ЗМ 1	Тема 1	1 тиждень	0,5	0,5		1
	Тема 2	2 тиждень	0,5	0,5		1
	Тема 3	3 тиждень	0,5	0,5		1
		4 тиждень	0,5	0,5		1
	Тема 4	5 тиждень	0,5	0,5	9	10
	Тема 5	6 тиждень	0,5	0,5		1
		7 тиждень	0,5	0,5		1
	Тема 6	8 тиждень	0,5	0,5	9	10
		9 тиждень	0,5	0,5		1
	Тема 7	10 тиждень	0,5	0,5		1
		11 тиждень	0,5	0,5		1
Тема 8	12 тиждень	0,5	0,5		9	10
	13 тиждень	0,5	0,5			1
Тема 9	14 тиждень		0,5			0,5
	15 тиждень		0,5			0,5
Тема 10	16 тиждень		0,5		9	9,5
	17 тиждень		0,5	9		9,5
Усього		6,5	8,5	9	36	60

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни визначається відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця (табл. 10.4).

Таблиця 10.4

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C	добре	зараховано
64 – 73	D	задовільно	
60 – 63	E		
35 – 59	FX	незадовільно	не зараховано
1 – 34	F		

Оцінки за цією шкалою заносяться до відомостей обліку успішності, індивідуального навчального плану студента та іншої академічної документації.

11. Рекомендована література

11.1. Основна

1. Лабунська С. В. Практикум з курсу "Управлінський облік" для студентів спеціальності 6.050100 "Облік і аудит" / С. В. Лабунська, І. О. Басова, Л. В. Безкоровайна. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2007. – 79 с.

2. Лабунская С. В. Управленческий учет : конспект лекций для студентов спец. 8.050106 всех форм обучения. Ч. 1 / С. В. Лабунская. – Х. : ХНЭУ, 2005. – 59 с.

3. Лабунская С. В. Управленческий учет : конспект лекций для студентов спец. 6.050100 всех форм обучения. Ч.2 / С. В. Лабунская. – Х. : ХНЭУ, 2007. – 80 с.

4. Управлінський облік : навч. посіб. / Ю. Д. Малярєвський, С. В. Лабунська, Л. В. Безкоровайна та ін. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2009. – 248 с.

11.2. Додаткова

5. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський управлінський облік : курс лекцій / Ф. Ф. Бутинець, Л. В. Чижевська, Н. В. Герасимчук. – Житомир : Рута, 2000. – 445 с.

6. Бухгалтерський управлінський облік : підручник / Ф. Ф. Бутинець, Т. В. Давидюк, Н. М. Малюга та ін. – 2-е вид., перероб. і доп. – Житомир : Рута, 2002. – 479 с.

7. Воробьев С. Н. Управленческие решения : учебник для вузов / С. Н. Воробьев, В. Б. Уткин, К. В. Балдин. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 317 с.
8. Голов С. Классификация расходов и методы калькуляции себестоимости в управленческом учете / С. Голов // Налоговое планирование. – 2006. – № 2. – С. 25–31.
9. Голов С. Ф. Управлінський облік / С. Ф. Голов. – К. : Лібра, 2003. – 704 с.
10. Друри К. Введение в управленческий и производственный учет / К. Друри. – М. : Аудит, ЮНИТИ, 1998. – 784 с.
11. Друри К. Учет затрат методом стандарт-кост / К. Друри. – М. : Аудит, ЮНИТИ, 1998. – 182 с.
12. Ивашкевич В. Б. Практикум по управленческому учету и контроллингу : учеб. пособ. / В. Б. Ивашкевич. – М. : Финансы и статистика, 2004. – 159 с.
13. Каверина О. Д. Управленческий учет. Системы, методы процедуры / О. Д. Каверина. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 352 с.
14. Карпова Т. П. Управленческий учет : учеб. для вузов / Т. П. Карпова. – М. : ЮНИТИ, 2003. – 350 с.
15. Лень В. С. Управлінський облік : навч. посіб. / В. С. Лень. – К. : Знання-Прес, 2003. – 287 с.
16. Николаева С. А. Особенности учета затрат в условиях рынка: система "директ-костинг": теория и практика / С. А. Николаева. – М. : Финансы и статистика, 1993. – 60 с.

11.3. Інформаційні ресурси

17. Витрати: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.12.99 № 318 зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
18. Дохід: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 29.11.99 № 290 зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
19. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України № 996-XIV від 16.07.99 зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.

11.4. Методичне забезпечення

20. Методичні рекомендації до виконання індивідуального навчально-дослідного завдання з навчальної дисципліни "Управлінський облік" для студентів напряму підготовки 6.030509 "Облік і аудит" денної форми навчання / укл. Лабунська С. В., Безкоровайна Л. В. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2012. – 28 с.
21. Методичні рекомендації до виконання контрольних робіт з навчальної дисципліни "Управлінський облік" для студентів напряму підготовки "Облік і аудит" заочної форми навчання / укл. Лабунська С. В., Безкоровайна Л. В. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2009. – 32 с.

Додатки

Додаток А

Таблиця А.1

Структура складових професійних компетентностей з навчальної дисципліни "Управлінський облік" за Національною рамкою кваліфікацій України

Складові компетентності, яка формується в рамках теми	Мінімальний досвід	Знання	Уміння	Комунікації	Автономність і відповідальність
1	2	3	4	5	6
Тема 1. Мета, зміст і організація управлінського обліку					
Визначати роль та місце управлінського обліку в системі сучасного менеджменту	Сутність управлінського обліку та його організація на підприємстві	Знання ролі та місця управлінського обліку в системі менеджменту	Визначати роль управлінського обліку та основні принципи його побудови на підприємстві	Ефективно формувати рішення стосовно впровадження управлінського обліку на підприємстві	Відповідальність за формування предмета, об'єкта та методу управлінського обліку
Тема 2. Склад витрат виробництва. Їх загальна класифікація і поведінка					
Класифікувати витрати за різними ознаками, розуміти їх поведінку, визначати функцію витрат	Ознаки класифікації витрат. Функція витрат і методи її побудови	Знання класифікаційних груп витрат; сутності функції витрат та методів її побудови	Здійснювати класифікацію витрат за різними ознаками; побудову функції витрат різними методами; оцінку надійності функції витрат	Презентувати результати побудови функції витрат	Самостійно оцінювати поведінку витрат та надійність функції витрат
Тема 3. Облік і контроль за центрами відповідальності					
Визначати типи центрів відповідальності, здійснювати облік та оцінку їх діяльності	Сутність центрів відповідальності, принципи їх діяльності	Знання концепції організації обліку та оцінки діяльності центрів відповідальності	Здійснювати облік та оцінку діяльності центрів витрат, доходів, прибутку, інвестицій	Презентувати результати оцінки діяльності центрів відповідальності	Приймати ефективні управлінські рішення стосовно ефективності діяльності центрів відповідальності

1	2	3	4	5	6
Тема 4. Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку					
Розраховувати показники витрат, обсягу діяльності та прибутку за різних умов	Сутність методики аналізу взаємозв'язку "витрати – обсяг діяльності – прибуток"	Знання основних формул для розрахунку маржинального доходу, точки беззбитковості, запасу міцності, фактору операційного важеля та характеристик цих показників	Здійснювати розрахунок показників даної методики, давати характеристику отриманим результатам, будувати графіки беззбитковості, аналізу взаємозв'язку "витрати – обсяг діяльності – прибуток"	Презентувати отримані в результаті розрахунку показники та їх характеристику	Самостійно приймати ефективні управлінські рішення щодо забезпечення бажаних показників витрат, обсягу діяльності та прибутку підприємства
Тема 5. Способи і методи обліку витрат. Системи калькулювання та управління витратами					
Визначати поняття "облік витрат" і "калькулювання", методи обліку витрат і методи калькулювання	Поняття методів обліку витрат і систем калькулювання	Знання понять "облік витрат", "калькулювання"; систем калькулювання і методів обліку витрат	Визначати об'єкти обліку витрат та калькулювання собівартості продукції; етапи облікових робіт із визначення витрат	Презентувати результати визначення особливостей різних систем калькулювання та порядку їх здійснення	Приймати рішення відносно використання систем і методів обліку витрат та калькулювання собівартості продукції
Тема 6. Система обліку, калькулювання та управління за повними витратами					
Визначати сутність системи калькулювання за повними витратами та її особливості	Сутність системи калькулювання за повними витратами	Знання основ розрахунку собівартості продукції при калькулюванні за повними витратами	Розраховувати собівартість продукції за повними витратами, розподіляти накладні витрати різними методами. Оцінювати незавершене виробництво	Презентувати результати розподілу накладних витрат та розрахунку собівартості продукції	Приймати ефективні управлінські рішення щодо використання методів розподілу накладних витрат та доцільності калькулювання за повними витратами

1	2	3	4	5	6
Тема 7. Система обліку, калькулювання та управління за змінними витратами					
Визначати сутність системи калькулювання за змінними витратами та її особливості	Сутність системи калькулювання за змінними витратами	Знання основ розрахунку собівартості продукції при калькулюванні за змінними витратами	Розраховувати собівартість продукції за змінними витратами	Презентувати результати розрахунку собівартості продукції за змінними витратами	Приймати рішення щодо доцільності використання системи калькулювання продукції за змінними витратами
Тема 8. Система обліку, калькулювання та управління за нормативними витратами					
Визначати сутність системи калькулювання за нормативними витратами та її особливості	Сутність системи калькулювання за нормативними витратами	Знання сутності та порядку визначення норм і нормативів, основ калькулювання за нормативними витратами	Розраховувати собівартість продукції за нормативними витратами, визначати відхилення від нормативів і їх аналізувати	Презентувати результати розрахунку собівартості продукції за нормативними витратами	Приймати рішення про доцільність використання системи калькулювання за нормативними витратами
Тема 9. Бюджетування і контроль					
Визначати сутність бюджетів, їх види і порядок складання	Сутність та види бюджетів	Знання методичних основ розрахунку бюджетів, етапи складання бюджетів	Складати бюджети, перевіряти їх взаємоузгодження	Презентувати результати складання бюджетів	Відповідальність за точність і коректність складання бюджетів
Тема 10. Аналіз релевантної інформації для прийняття управлінських рішень					
Аналізувати релевантність облікової інформації, приймати довгострокові управлінські рішення	Поняття "релевантність інформації", сутність процесу прийняття стратегічних рішень	Знання системи аналізу інформації для прийняття довгострокових управлінських рішень	Розраховувати оптимальний обсяг виробництва та замовлення, оптимальний розмір запасів, оптимальну ціну продукції. Здійснювати розрахунок дисконтування грошових потоків	Презентувати результати розрахунку оптимальних показників обсягу виробництва, розміру запасів, ціни та ін.	Приймати ефективні довгострокові управлінські рішення на основі аналізу релевантної облікової інформації

Зміст

Вступ.....	3
1. Опис навчальної дисципліни.....	4
2. Мета та завдання навчальної дисципліни.....	5
3. Програма навчальної дисципліни.....	7
4. Структура навчальної дисципліни.....	12
5. Теми практичних занять.....	14
5.1. Приклади типових практичних завдань за темами.....	15
6. Самостійна робота.....	16
6.1. Проблематика есе з навчальної дисципліни.....	19
6.2. Контрольні запитання для самодіагностики.....	20
7. Індивідуально-консультативна робота.....	24
8. Методи навчання.....	24
9. Методи контролю.....	27
10. Розподіл балів, які отримують студенти.....	34
11. Рекомендована література.....	41
11.1. Основна.....	41
11.2. Додаткова.....	41
11.3. Інформаційні ресурси.....	42
11.4. Методичне забезпечення.....	42
Додатки.....	43

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК"
для студентів напряму підготовки
6.030509 "Облік і аудит"
усіх форм навчання**

Укладачі: **Лабунська Світлана Віталіївна**
Безкоровайна Лідія Василівна

Відповідальний за випуск *Пилипенко А. А.*

Редактор *Лященко О. Г.*

Коректор *Маркова Т. А.*

План 2016 р. Поз. № 1.

Підп. до друку 11.05.2016 р. Формат 60 x 90 1/16. Папір офсетний. Друк цифровий.
Ум. друк. арк. 3,0. Обл.-вид. арк. 3,75. Тираж 40 пр. Зам. № 65.

Видавець і виготівник – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Леніна, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*